

4

NÁPOLYI LÁSZLÓ

TRÓNKÖVETELESÉNEK

KÜLFÖLDI VONATKOZÁSAI.

SZÉKFOGLALÓ.

SCHÖNHERR GYULA

LEV. TAGTÖL.

Olvastatott a Magyar Tud. Akadémia II. osztályának 1897. április 5-iki ülésén.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1898.

Midőn székfoglaló értekezésem tárgyául László nápolyi király magyarországi trónkövetelését választottam, nem gondolhattam e mozgalom teljes lefolyásának ismertetésére. A legutolsó évek történelmi kutatásai az új adatok egész özönét hozták napvilágra Zsigmond király uralkodásának e viharos időszakából. Ámde egy értekezés szűk határai nem nyújtanak elég teret azok földolgozására, s a buvárlatok ez irányban különben sincsenek még befejezve.

Ama számos részletkérdés közül, mely még megoldásra vár, magának a trónkövetelő László királynak személyes ügyeit és az azokkal kapcsolatos külső politikai viszonyokat találtam leghálásabbaknak abban a tekintetben, hogy mérlegelésük útján új szempontokat nyerjünk e mozgalom lefolyásának és értékének megítéléséhez.

A buvárkodás ez irányban annál szükségesebbnek látszott, mert hiszen maig is eldöntetlen az a kérdés, mi volt tulajdonképen annak az oka, hogy Nápolyi László küzdelme a magyar koronáért, ez a szívós küzdelem, mely oly hosszú ideig osztotta pártokra az országot, akkor, midőn látszólag már csak néhány lépés hiányzott a diadalhoz, egyszerre kudarczczal végződött.

A mozgalom lefolyásának egyetemes képét beállítva a világtörténet távlatába és keresve az összekötő kapcsot hazai történelmünk ez érdekes fejezete és az általános európai történelem között, sok új adat fölhasználásáról le kellett mondanom, melyek magát a mozgalom krónikáját gazdagíthatták volna ismeretlen részletekkel, s viszont nem egyszer voltam kényyszerítve általánosan ismert tények ismétlésére. De a külföldi vonatkozások behatóbb tanulmányozása nem egy pontban saját korábbi véleményem megváltoztatására vezetett, a miben egyik

bizonyosságát látom a kutatások új irányban való folytatása szükséges voltának.

S a korszak történetének buvárai ép ezért bizonyára nem fogják meddőnek tartani a kísérletet, mely ha a megoldásra váró kérdéseknek nem is adja meg teljes magyarázatát, legalább kijelölni igyekszik az irányt, melyben azt feltalálni remélhetjük.

I.

Mily erős gyökeret vert az Anjouk idegenből átültetett törzse hazánkban, semmi oly ékesszólással nem hirdeti, mint az a forradalmi mozgalom, mely a család magyar ágának örökségét a Nápolyban maradt sarjakra akarta átruházni. A nápolyi királyi ház igénye a magyar koronára évszázados hagyományt kelt új életre. A vérszerinti kápos nemzeti királyainkkal az Árpádok kihaltakor oly erővel irányozta a nápolyi Anjouk hatalmi törekvéseit Magyarország felé, a minővel sem a vetélytársak hatalma, sem az oligarchia makacssága nem versenyezhetett. Hazánkra nagy szerencse rejtett e törekvések diadalában, mert az új uralkodóház jeles királyokat adott az országnak, a kik magukat a nemzet érdekeivel azonosítva, kárpótlást nyújtottak az első, az igazi magyar királyi család elvesztéseért.

A dynastikus érzület és a haza sorsát biztosítani ohajtó törekvés sajátos zárvárban egyesültek egyrészt s állottak más oldalról harcban egymással, mikor az ország egy tekintélyes része Nagy-Lajos leánya ellenében a nápolyi Anjoukra vetette szemét. A lilomos zászló kitűzése lázadás volt a korona törvényes viselője ellen, de e lázadás motívumai között nem lehet félreismernünk a hagyományos hűséget és ragaszkodást ahhoz a dynastiához, mely Árpád véreből sarjadzott. S míg a törvényes párt hívei Kis-Károly bukása után a trónra emelt királyi férj személyében keresték a béke biztosítékát, Zsigmonddal, az idegen fejedelmi ivadékkal szemközt szinte természetesen tartjuk azok fölfogását, a kik biztosabbnak látták a nemzet jövőjét a régi dynastiával közös eredetű férfisárij kormányja alatt.

László nápolyi király és Zsigmond versengésének története nemcsak egészében, de részleteiben is egyike középkori történetünk legmegkapóbb fejezeteinek.¹⁾ Véres katasztrófák, Nápolyi Johanna királynő történetének évilapjaiból kölcsönzött vérengző jelenetek nyitottak utat a Luxemburg-ház ivadékaának a magyar trónra. A Mária révén szerzett korona nem bizonyult elégségesnek arra, hogy Zsigmondot igazi úrrá tegye az ország fölött. Idegenből beszakadva, idegenektől körveve, az ifjú király sem népével, sem a Máriához ragaszkodó, legitim alapon álló főurakkal nem tudja magát megkedveltetni. Népszerűtlensége, kormányának politikai hibái annál végzetesebbek az ország nyugalma nézve, minél nagyobb egyetértésre van szükség a korona és a törvényes rend hívei között, hogy a forradalmi pártot megsemmisítsék.

Tudjuk, hogy a forradalom, mely Magyarországot pártokra szakgatta, két különálló forrásból merítette erejét. Míg Mária és Zsigmond ellensége egyszerű trónváltozást akartak a nápolyi Anjouk behozatalával kieroszakolni, a határról, mely Magyarországot és kapesolt részeit Boszniától elválasztotta, amannál sokkal veszedelmesebb merénylet indult ki a magyar birodalom területi épsége ellen. Tvartkó, a bosnyákok dicsőségre vágyó királya, a kit Lajos kegyelme növesztett nagygyá, az igazi délszláv hódító moráljával igyekezett jötevője halálát országa gyarapítására kiaknázni. Hódítási tervei első sorban Dalmácia megszerzésére voltak irányozva. Az ellenségektől körvevezt Bosznia királyának tengerpartra volt szüksége, hogy megőrizhesse sok áldozattal kivívott függetlenségét.

A dalmát városok elszakadási törekvései épen akkor léptek föl legerősebben, mikor a magyar koronának legnagyobb szüksége lett volna a törökök ellen erős déli határvéd föllállítására. E törekvéseket kezdettől fogva Velence táplálja; a mikor idejét látja, az egész világ előtt, fegyverrel; most titokban, mert hiszen a büszke signoria a turini békében lemondott

¹⁾ Magát a mozgalom befolyását „Az Anjou-ház örökösei” cz. dolgozatom (A Magyar Nemzet Története, szerkeszti Szilágyi Sándor, III. k. Budapest, 1895.) I., II., IV. és V. fejezeteiben tárgyalom, a hol e kérdés iróalmát és a levéltári kutatások eddigi eredményét lehető teljességgel igyekeztem ismertetni.

Dalmácia birtokáról és a magyar király adófizetőjévé lett. Nyíltan nem léphetvén föl, csöndes kárörömmel szemléli Tvartkó üzelmeit, tudva jól, hogy azok sikere siettetni fogja az időt, mikor az érett gyümölcs az ő ölébe fog hullani.

A bosnyák király terveinek rendkívül kedvez a Horvátiak által szított forradalom. A nápolyi Anjouk pártja sehol sem vert olyan erős gyökeret, mint a dalmát tengerparton, a honnan a nápolyi királyság keleti partvidékét két napi hajózással el lehetett érni. A tenger nem elválasztó, hanem összekötő elemül szolgált a két szembenéző ország között, melyek lakosait a fajrokonság is összehozta egymással. Zarában nagyon jól ismerték Durazzo Károlyt,¹⁾ a ki szlavóniai herezeg korában e városban székelt, oda hozta ifjú nejét, első gyermeke Johanna is ott született. Károly tragikus vége után fiának párthívei a bosnya királynál keresnek segítséget; a két forradalmi irány ekként egyesül a törvényes rend megdöntésére.

Tvartkó régi politikájának diadalát látja ez egyesülésben és siet annak előnyeit kihasználni. Mint Kis-Károly örökösének, László királynak helytartója és zászlóvivője lép föl Dalmáciában s a nápolyi király nevében birtokba veszi a tartomány déli városait. Halála után nincs méltó utóda, a ki hódítási politikáját folytassa; a Horvátiak pártját is megtöri Zsigmond erőyes föllépése. De Dalmáciában soha többé nem áll helyre a korona törvényes viselőjének régi tekintélye. A magyar tengerpart vidéke a forradalom állandó melegágyává válik; ez az első tényleges következménye annak a könnyelmű, kalandhajhász politikának, mely Zsigmond uralkodásának első korszakát jellemzi.

Ez a politika egyéb téren is megtermi a maga keserű gyümölcseit. A fiatal Zsigmond király egyéniségében sok az ellentétes vonás, jellemének sok olyan szöglete van, melynek lecsiszolásához hosszú tapasztalat iskolájára volt szükség. Uralma bár törvényes forráshól származott, mindaddig nem verhetett gyökeret az országban, a míg nem igyekszik magát nemzeté-

¹⁾ Az olasz források így nevezik Kis-Károlyt, sőt a régi dynastia párthíveinek is durazzói párt a neve, szemközt a provencai Anjou Lajos pártjával.

nek érdekeivel, gondolkodásával, erkölcaseivel azonosítani. Mária halála után helyzete teljesen meginog, s míg a titkon lappangó elégiületlenség országos mozgalommá fejleszti ki a nápolyi párt fészkelődéseit, ő maga lassanként pártkirály színvonalára süllyed, egy nagy és hatalmas érdekcsoport uralkodójának szerepét játszsza. A Cilleiek, Stiborok, Albeniek, a Marótiak, Garaiak megvédik ugyan őt a támadások ellen, de egyúttal föltétlen döntést követelnek maguknak a kormány vezetésében. Nem állíthatjuk, hogy Zsigmond, ez a becsvágyó és tetterős ifjú, érzéketlen lett volna országának érdekei iránt. Háborúit a szerbek és bosnyákok ellen az a határozott törekvés vezette, hogy a korona tekintélyét a déli hűbéres fejedelemségekben visszaszerezze; és a nagy nemzetközi vállalkozás a törökök ellen, kalandos jellege daczára, tanúságot tesz arról, hogy fölismerre a veszedelmet, mely az országot az ozmán hatalom részéről fenyegette. Közvetve magyar koronájának hatalmát akarta növelni rokonaival, a cseh és morva uralkodókkal, és a német birodalommal szemközt folytatott politikájában. De bent az országban nem tudta a rendet fentartani. Az ellentét, mely környezetét a nemzettől elválasztotta, uralkodásának első tizenöt évét palota-forradalmak, titkos összeesküvések és nyílt lázadások linczolatává teszik, s nem a nemzet ragaszkodásába, hanem kegyeltjei, a gőgös oligarchák és dús adományokkal hatalmasokká nevelt jövevények fegyvereibe veti reményét, midőn a trón roskadozni kezd alatta s a forradalom lángja az egész országot elborítja.

II.

Az ellenfél, kinek nevéhez a közel húsz évig tartó mozgalom fűződik, László nápolyi király a világtörténelmi alakok azon típusához tartozik, a melyet csak a renaissance hozhatott létre. A kényurak politikája által földarabolt, állandó forrongásban levő Olaszország gyermeke, de még az olasz félsziget kalandos eredetű és változatos sorsú fejedelmei között is alig van, kinek története a szerencse annyi változását tüntetné föl.

Még nincs tíz éves, mikor atyja erőszakos halála az egyházi átkot, egy pártvillongások által földúlt ország trónját s

egy másik hatalmas, de távol fekvő ország koronájának követelését hagyta reá örökségül. E követelés érvényesítésétől visszahagyta a vetélytársaitól meggyilkolt édesatyja véres szelleme; az igazi atyai örökséget, Nápolyt, eljátszsa anyjának Margit királynénak könnyelműsége, s az interdictum, melyet VI. Orbán pápa haragja az atyáról az ártatlan gyermekekre is kiterjesztett, megfosztja őt a királyság hűbérurának, a pápai székek támogatásától vesztett trónja visszaszerzésében.

A hűbéri viszony, mely Nápoly — a tengeren inneni Szicília — királyságát a pápai székhöz fűzte, az egyházszakadás idején szomorú helyzetbe juttatta ez országot. Durazzo Károly, a bátor és dicsőséget szomjazó Anjou-ivadék ellenében, a ki Johanna királynőtől VI. Orbán pápa támogatásával rabolta el koronáját, az avignoni ellenpápa egy új Anjou-házat igyekezett a trónra ültetni, és Lajos francia királyi herceget, Anjou grófját — a kit Johanna trónja örökösül jelölt ki, majd ennek halála után fiát, II. Lajost koronáztatta Nápoly királyává. Károly fentartotta magát a betolakodott másod-Anjouk ellen, de nem volt képes a jó viszonyt fentartani hűbérurával, a gyűlölködő, kicsinyes Orbán pápával. Fegyverrel fordulván eddigi pártfogója ellen, ez az egyház átkával sújtotta őt és gyűlöletét örökösére is kiterjeszté, nem törődve azzal, hogy ez által az avignoni pápa pártján levő ellenkirály erejét növeli.

Midőn Kis-Károly halálának híre Nápolyba érkezett,¹⁾ a gyermek László nevében anyja, Durazzo Margit vette át a kormányt. A pártokra szakgatott országnak soha sem lett volna

nagyobb szüksége erős férfi kormányára. Alig mult el néhány hónap, Nápolyban forradalmi bizottság ragadja magához a kormány vezetését. Margit gyermekeivel Gaetába kénytelen menekülni. S míg a Nápolyban összegyűlt nemesség követeket küld a Provenceba II. Lajosért, a római pápa megüresedettnek tekinti a trónt és maga készül annak elfoglalására.²⁾

Az utolsó Anjou a számkivetett uralkodók szomorú, szegényes életét éli Gaeta várában, nélkülözések között várva a szerencse fordulatát, mely visszaadja neki ősei királyságát.³⁾ Minél fellengősebbek voltak reményei, annál jobban kellett éreznie helyzete sivárságát. 1387 végén egész uralma Gaeta, Capua és Aversa városokra és Nápoly három erődjére (Castel Nuovo, Castel dell' Uovo és Sant' Elmo) szorítkozott; a királyság többi területe, a fővárossal együtt, Anjou Lajost uralta.

A szorult anyagi helyzeten Margit királyné előnyös házasság által akart segíteni. Nem is várva be, míg fia a nősülés korát eléri, az aragoniai királyi családnál tesz kísérletet, nőül kérvén számára IV. Pedro király leányát, Izabellát.⁴⁾ Majd midőn ez nem sikerül, a szicíliai Manfred chiaroMontei gróf leányát, Costanzát szemeli ki fia menyasszonyául. Chiaromonte grófja Szicília leghatalmasabb embere volt; negyedmagával kormányozta a szigetet a kiskorú Mária királynő nevében; Palermót meghódította; nagy uradalmait az egész királyságot behálózták és a szaracénoktól elfoglalt Zerbi és Kerkeri szigetek birtokában az egész afrikai parti kereskedést kezében tartotta.⁵⁾ Costanza grófnő 1389. őszén kincsekkel megrako-

¹⁾ A *Chronicon Siculum* szerint a firenzeiek követségéhez 1386. márczius 1-én éjjel érkezett levél hozta meg az első hírt Károly meggyilkoltatásáról; tekintve azonban, hogy a király február 24-ikén (más forrás szerint 27-ikén) halt meg, e hír csak a budai merényletről szólhatott. Ugyane krónikában áll, hogy Horváti Pál zágrábi püspök szeptember 16-ikán érkezett Nápolyba a Gyakovárnál elvérzett Mária-párti főurak fejével, s tőle értesült a királyi család teljes bizonyossággal Károly haláláról. V. ö. Pór Antal, *Kis-Károly és Erzsébet utolsó évei*. (Századok. 1896. évf. 138. és 147. ll.) Ez elbeszélésnek azonban ellentmond László királynak Nápolyban 1387. ápril 18-ikán kelt trónfoglalási nyilatkozata, mely szerint a zágrábi püspök és társai az előző napon jelentek meg színe előtt és tettek bizonyosságot atyja haláláról. Lásd Anjoukori Dipl. Emlékek, III. k. 626. l.

²⁾ Nápoly e korbéli történetére l. Carlo Cipolla, *Storia delle signorie italiane dal 1313 al 1530*. (Milano, 1881.) 190. s köv. ll., hol az egykorú krónikások adatai idézve vannak. V. ö. Leo, *Geschichte von Italien*, IV. k. 690. s köv. ll. Újabb levéltári kutatásokon alapuló irodalma e kérdésnek alig van.

³⁾ A gaetai udvar szegénységét jellemző, a mit az egykorú Giacomo jegyző ír nápolyi krónikájában, hogy halászatból tartották feum magukat és a nápolyi főurak ezért Lászlót a halak királyának: »re delle sarde« nevezik. L. Erlér György jegyzetét Teodoricus de Nyem »De schismate papistico libri III.« cz. munkája általa revidált új kiadásához, (Lipese. 1890.) 112. l.

⁴⁾ L. Erlér jegyzetét Teodoricus de Nyem új kiadásában, id. l.

⁵⁾ Leo, id. m. IV. k. 592. l. V. ö. Pietro Giannone, *Dell' istoria civile del regno di Napoli*, III. k. 280. l.

dott hajók kíséretében érkezett Gaetába, s Margit királyné gondos fölügyelete alatt várta, míg az egybekelés ideje elérkezik.

VI. Orbán halála és a nápolyi születésű Pietro Tomacelli, IX. Bonifác megválasztása (1389. november 2.) vetett véget annak a visszás politikának, mely a nápolyi királyságot VII. Kelemen híveinek hatalmába engedte át. Az új pápa pártfogásába vette az ifjú királyt, kinek sikerei neki is biztos támaszt ígértek az avignoni ellenpápával folytatott küzdelemben. Angelo Acciajoli bíbornok, a nápolyi Anjouk régi barátja, 1390. május 29-ikén Gaetában Nápoly királyává koronázta Lászlót:¹⁾ s a pápai pártfogás állandóságát hirdette Bonifác-nak az az intézkedése, hogy Margit királyné mellé László gyámjával rendelte Acciajoli bíbornokot, a ki ettől az időtől fogva, mint pápai legatus, László állandó kísérője lett.²⁾

A sűrű érintkezésben, mely Bonifác és pártfogoltja között kifejlődött, a rokonszenv és az érdekközösség különös kötelékei fűzték szorosabbá a világtörténelem e két érdekes alakjának egymáshoz való viszonyát. Természetükben sok volt a rokon vonás. Lászlóban az atyjától örökölt ravaszságot valóságos művészetté emelte az az iskola, melyen Gaetában keresztül ment. Az erőszakra való hajlam, az uralkodási vágy-ösi Anjou tulajdonság, közös e családnak majdnem minden sarjával. Két hatalmas királyság örökségének tudatában, a sziklavár falai között, nélkülözésekkel töltve el gyermekéveit, Durazzo Károly fia válogatás nélkül kereste az eszközöket, melyek az

¹⁾ László trónigényeinek elismerését a pápa sz. 1390. február 21-iki consistoriumban hirdette ki. A koronázás napjáról eltérők az adatok; de a hűbérésküt a király május 29-ikén tette le s ezért valószínű, hogy a koronázás is ez nap történt. V. B. Erler, id. h. 143. l.

²⁾ A firenzei Acciajoli család viszonyáról a nápolyi királyi házzal és történelmi szerepének fontosságáról l. Gregorovius, Briefe aus der »Corrispondenza Acciajoli« in der Laurenziana zu Florenz. (Sitzungsberichte der philos.-philol. und historischen Classe der k. bayr. Akademie der Wissenschaften zu München. 1890. II. k. 285. s. köv. II.) A család neve Acciajoli és nem mint eddig magam is írtam: Acciajuoli. Angelot tévesen írtam (A Magyar Nemzet Tört. III. k. 413. l.) firenzei érseknek. A firenzei püspöki (s nem érseki) méltóságot ő 1386-ig viselte, azontúl, mint San Lorenzo in Damaso bíbornoka, a kúriában tartózkodott.

atyai örökség birtokába juttathatják. Kortársai azt mondták róla, hogy szeret a zavarosban halászni.³⁾ IX. Bonifác nem sokban különbözik pártfogoltjától. A történelem uralkodásra termett, energikus, de e mellett kiváló gyakorlati érzékkel bíró politikusnak ismeri ezt a pápát; épen ezek a tulajdonságok juttatták a kevés iskolai műveltséggel bíró nápolyi papot harmincz éves korában a pápai székbe. Följegyezték azt a mondatát, hogy többre becsül egy halacszkát a kezében, mint egy czethalat a tengerben.⁴⁾

Bonifác Lászlót nem csak erkölcsi támogatásban részesítette. Az ifjú király, a mint a fegyverforgatáshoz fölserdült, korát meghaladó czéltudatossággal és kitartással fogott a nápolyi királyság meghódításához.⁵⁾ Nyolcz éven át tavaszonként megújuló hadjáratban, lépésről lépésre szorítva ki az ellenséget az ország területéről, sikereit csak kis részben köszönhetette fegyverei segítségének. A háborúhoz szükséges pénzt Bonifác pápa és bíbornokai adták Lászlónak; az ő diplomatiájuk műve volt, hogy Anjou Lajos legjobb hívei egymás után tértek meg László hűségére. Viszonzául e szolgálatokért a meghódítandó királyságból gazdag hűbéres uradalmak, grófságok és báróságok kecsegtették a nepotismusra hajló pápa rokonait és a bíbornoki testület tagjait.

Ámde Bonifác politikájának kulcsa nem ily kiesinyes motívumokban rejlett.

A világot a XIV. század végén a nyugati egyházszakadás nagy kérdése foglalkoztatja. A római és az avignoni pápák versengése Szent-Péter örökségeért az egész katolikus társa-

³⁾ A nieheimi Dietrich (Teodericus de Nyem) mondja ezt róla De schismate papistico cz. művében. Erler-féle kiadás. 192. l. V. B. Erler, Florenz, Neapel und das päpstliche Schisma. (Historisches Taschenbuch. VI. sorozat. VIII. évf. 189. s. köv. I.)

⁴⁾ Lásd Gregorovius, Geschichte der Stadt Rom, VI. k. 526. s. köv. II.

⁵⁾ Giannone (id. m. III. k. 286—287. l.) eleven színekkel vázolja azt a jelenetet, mikor László király 1393. július 31-ikén Gaetában, tetőtől talpig fölfegyverkezve, szent mise hallgatása után átvette Cecco del Borgo pes-carai őrgrófától a hadvezéri botot, s anyjától megáldva, seregének élére állott s elindult a hadjáratra. A nyolcz évig tartó hadakozás lefolyását l. ugyanítt, továbbá Cipolla és Leo id. műveiben.

dalmat két nagy táborra osztotta. A római birodalom fölbomlása óta eddig nem volt esemény, mely ezt világtörténeti jelentőségre csak meg is közelíthette volna.¹⁾ Róma és Avignon versengése kiindulási pontjában látszólag nem több, mint a két nagy latin nemzetnek, az olasznak és a francziának küzdelem a pápaságért. Valójában pedig a világtörténelem legfontosabb kérdése, az egyházi és világi hatalom ősi harca jutott általa közelebb a döntés stádiumához. A Hohenstaufen császárok harca a pápákkal az elsőségért egyik felet sem jutatta győzelemhez. A császárság fölemészti magát világhatalmi erőfeszítéseiben, de oly sebeket ejtett az egyházon, melyeket az soha sem volt képes kiheverni. Az egyház szerencsétlenségére a válság akkor tört ki, mikor a legnagyobb szüksége volt arra, hogy üdvös reformokkal ifjítsa meg elaggott szervezetét. A népek gondolkodásában óriási változást kellett előidézni annak a jelenségnek, hogy két pápa hirdeti magát Isten földi helytartójának. Az erkölcsi alap megrendülésénél még közvetlenebbül sújtja a pápákat a világi uralkodókkal szemben oly féltékenyen őrzött függetlenségük teljes megsemmisülése. VII. Kelemen és utóda XIII. Benedek tényleg csupán világi támogatással voltak képesek magukat Avignonban fentartani. A mi a római kúria felsőbbbségét az avignoniival szemközt biztosíthatta volna, a Patrimonium Petri a teljes fölbomlás állapotában maradt VI. Orbán pápáról utódjára. IX. Bonifác legfőbb fáradozása, székhelyétől kezdve, a római birtokok visszaszerzésére irányult. És itt tűnik ki politikai éleslátása a maga teljes nagyságában. Az általános bomlásban, mely az itáliai állapotokban jelentkezett, nagy jelentőséggel bírt a Rómában székelő pápára egy oly hű szövetséges, a minőnek László bizonyult Bonifác irányában. A nápolyi királynak köszönhetette a pápa legelső sorban, hogy a nép meg-megújuló forrongásával szemközt magát Róma birtokában fentarhatta. A nagy sikerek, melyek László Nápolyban az ő támogatásával kivívott, számára

¹⁾ Pastornak, a kor egyháztörténete legalaposabb ismerőjének ez ítélete (*Geschichte der Päpste seit dem Ausgange des Mittelalters*, I. k. 1., 110. s. köv. II.) teljesen egybehangzik a szakadás történetiről, Hofele (*Konziliengeschichte*, VI. k.), Gregorovius (*Gesch. der Stadt Rom*, I. k.) s a többiek véleményével.

is megkönnyítették a Campagna és Latium visszahódítását.²⁾ És László a legmesszebb menő hálára volt lekötelezve irányában, mikor a század utolsó évében a pápai gályák segítségével megostromolt Nápoly megnyitotta előtte kapuit³⁾ és a nápolyi királyság visszahódításának évekig tartó munkáját teljes diadal koronázta.

III.

A nápolyi politika távlatából tekintve László király szereplését, érthetőnek fogjuk találni azt az álláspontot, melyet a magyar trón kérdésével szemközt idáig elfoglalt. A kettős örökség mindegyikével szemközt fegyverekre levén utalva, természetesen, hogy jogait előbb a hozzá közelebb eső nápolyi koronára igyekezett érvényesíteni. A multakban rejlő tanulság voltaképen ennél is határozottabb választást követelt tőle. A történelem elejétől fogva tagadólag válaszolt arra a kérdésre, remélhető-e tartós egyesülés közös uralkodó alatt két oly országnál, melyet a földrajzi fekvés, az éghajli viszonyok, a lakosságnak gondolkodásban, erkölcsökben, egész életmódjában nyilvánuló fajkülönbsége annyira elválasztanak egymástól? A politikai okosság bámulatos mértéke nyilatkozik meg Róbert Károly királyunk nagyatyjában, mikor a magyar és nápolyi koronák örökségét megosztja fiai között s az elsőszülöttet és ivadékait, a kiknek Magyarországot szánta, kizárja Nápoly trónjáról. És Nagy-Lajos hódító hadjárata nem változtathat az ősapa politikai végrendeletén. A hatalmas magyar király fegyverrel hódítja meg ősei királyságát, de önként lemond megtartásáról, mert belátja, hogy uralkodói gondjait nem terjesztheti ki sikeresen mindkét ország népeire.

Nem csodálkozhatunk, hogy a hódítás vágyától duzzadó László nem mondott le annak a fényes koronának örökségéről.

²⁾ László szerepét Bonifác világi hatalmának megszilárdításában legérdekesebben Gregorovius világítja meg, id. m. VI. k. 526. s. köv. II. V. ö. Erler, Florenz, Neapel und das päpstliche Schisma, id. h.

³⁾ Gregorovius szerint (id. m. VI. k. 541. l.) László 1399. július 8-án vonult be Nápolyba, Leo (id. m. IV. kötet. 894. l.) 1400-ra teszi Nápoly elfoglalását.

melynek megszerzéseért tulajdon atyjának vére folyt. De a viszonyok természetes kifolyása, hogy a míg Nápoly birtokában nem érzi magát biztosnak, semmi nagyobb áldozatot nem hozhat a magyar trónigény érdekében. Az a párt, mely Magyarországon nyíltan és titkon a nápolyi Anjouk örökösödési jogáért harczolt, évek hosszú során át a maga erejére van utalva.

Abban a proclamatióban, melyet Kis-Károly halála után özvegye a gyermek László nevében közrebocsátott,¹⁾ egész határozottságában kifejezést nyer az Anjou-ház joga Magyarországra. De Horváti Pál püspöknek, a ki 1388-ban a zárai polgárok megbízásából meghívta Lászlót a magyar trón elfoglalására, nem sikerült a királynét és fiát a korai vállalkozásra rá bírni.²⁾ Margit királyné egyelőre megelégedett azzal, hogy szövetségeseiket keressen az annak idején megindítandó vállalatra. A genovai köztársaság hajlandóságot mutatott arra, hogy a királynét és fiát Dalmáciába átszállítja, de Velenze ébersége e terv megvalósításának útját állotta.³⁾ A firenzei köztársasághoz intézett bizalmas közlése a magyar trónigények tárgyában a köztársaság részéről nagy érdeklődésre talált, s bár kereskedelmi összeköttetésük Zsigmonddal semlegességre indította, feleletéből a királyné biztatást meríthetett akkorra, midőn a határozott föllépés ideje elkövetkezik.⁴⁾

Komoly föllépésre azonban ez időben még senki sem gondolt Gaetában. Mikor Tvartkóban a magyarországi trón-

¹⁾ Anjoukori Dipl. Emlékek, III. k. 626. l. V. ő. a jelen dolgozat 8. lapjának jegyzetét.

²⁾ L. Anjoukori Diplomatiái Emlékek, III. k. 672. l. és Listine o odnošajih između Južnoga Slavensitva i Mletačke Republike (Monum. spectantia historiam Slavorum meridionalium) I. k. 281. l. A Gaetából hazatérő zárai püspök 1389. januárjában Taranto előtt hajótörést szenvedett és társaival II. Lajos egyik hívének, a montecaucci grófnak fogásába került. Zsigmond már január 11-ikén lépéseket tesz a ragusai köztársaság útján, hogy a foglyokat magához váltsa. Ragusa erre vonatkozó határozatát l. Geleieh és Thallóczy, Ragusa és Magyarország összeköttetései oklevéltára, 709. l.

³⁾ Monum. Slavorum Merid., Listine, I. k. 250. l.

⁴⁾ A közvetítő a királyné és Firenze között Horváti Pál püspök volt. A köztársaság 1388. május 16-ikán kelt válaszát l. Anjoukori Dipl. Emlékek, III. k. 659. l.

követelés legfőbb támaszát elvesztették, s új intézkedések váltak szükségessé a párt összetartására, László Hervoja bosnyák nagyvajdát és testvérét nevezte ki Dalmácia és Horvátország bánjává.¹⁾ Ez a kinevezés voltaképp csak megerősítése volt azon méltóságnak, melyet Bosznia leghatalmasabb embere, testvérelével együtt, már Tvartkó király nevében viselt a meghódított dalmát részekben. Magának az egész magyar ügynek élén Horváti János állott, mint László király magyarországi helytartója. Ez év nyarán Gaetában egész sorozata kelt az adományleveleknek, melyekkel László az ő magyar párthíveinek hűségét akarta a maga részére biztosítani.²⁾ Ezek a mellett bizonyítanak, hogy a nápolyi párt, a Zsigmond fegyvereitől szenvedett csapások dacára, nemcsak Dalmáciában és Horvátországban, de a Dráva mentén is kezdett tért hódítani. Sőt az érintkezés révén, mely mind sűrűbbé vált a magyar délvidék és Gaeta között, oly hírek is érkeztek László udvarába, melyek pártja terjedését a legörvendetesebb színekben tüntették föl.

Ma még nem tudjuk megmagyarázni, mi jogosította föl Lászlót arra, hogy 1391. őszén Kanizsai János érsekhez, a váradi és váci püspökökhöz és a többi főpapokhoz, Laczkfi István nádorhoz, a másik Laczkfi István vajdához, Losonczy Lászlóhoz, Bubek Imre és Detréhez és több más főúrhoz, Magyarország legelső főrendihez bizalmas levelet intézzen és őket követe által küldött titkos üzenetének meghallgatására szólítsa föl.³⁾ A Laczkfiakról később kiderült, hogy kezdettől

¹⁾ Anjouk. Dipl. Eml. III. k. 696. s. köv. II.

²⁾ 1391. június 11-ikéről egy, július 17-ikéről négy ilyen adománylevelet őriztek meg a nápolyi Anjou-regesták. Szövegüket l. Račkinál, Izvadei iz kralj. osrednjega arhiva u Napulju za jugoslavjensku poviest (Arhiv za povjestnicu jugoslavensku, VII. k. 28., 33. s. köv. II.), és a Račkinál pontosabb olvasásban: Anjoukori Dipl. Emlékek, III. k. 696., 701. s. köv. II.

³⁾ Ez iratot a nápolyi Anjou-regesták által megőrzött szövegezésben az Anjoukori Dipl. Emlékekből (III. köt. 414. l.) ismerjük. Jelentőségét először Huber Alfonz tárgyalta: Die Gefangennahme der Königinnen Elisabeth und Maria v. Ungarn und die Kämpfe Kg. Sigismunds gegen die neapolitanischen Partei. (Archiv für österr. Geschichte, LXVI. k. 53. l.) V. ő. e sorok írójának id. dolgozatát: A Magyar Nemzet Tört. III. k.

titkos összeköttetésben állottak a nápolyi udvarral: de majdnem hihetetlennek látszik, hogy a nádor és az erdélyi vajda mellett az ország első egyházfejedelme és Zsigmond legelső zászlósurai is már ekkor a titkos összeesküvők közé tartoztak. Ha a biztató hírek, a miket Horváti Pál püspök a főurakról Gaetába vitt, megfeleltek a valóságnak, akkor a magyarizatot csakis Zsigmond könnyelműségében s ebből eredő törvénysértéseiben kereshetjük, a melylyel leghívebb főembereit is elidegenítette magától.

Gaetában 1392. őszén nagyban számítottak a Laczkfiak által előkészített forradalom kitörésére. László október 15-ikén Horváti Jánost, Hervoját és Laczkfi Istvánt, a nádort, ünnepélyes formák mellett fölhatalmazta, hogy a Mária és Zsigmond pártjáról megtérő urakat királyi kegyelméről biztosítsák, s egy hónappal később külön követség útján kérte Velenczét, hogy engedjen neki szabad átkelést a tengeren.¹⁾

De Laczkfiék késtek a zászló kibontásával s ennek okát jórészt a gaetai udvar által elkövetett nagy politikai hibában kell keresnünk. László király és az ifjú Costanza házasságának harmadik évében a király apósának, Manfred grófnak halála véget vetett a Chiaromonte-ház uralmának Sziciliában. A számító Margit királynénak ez elég volt arra, hogy elforduljon a frigytól, mely politikai tekintetben már semmi értékkel nem bírt szemében. Bonifác pápa, László sürgetésére, fölbontotta a házasságot.²⁾ Kis-Károly özvegye erre olyan tervet főz ki, melyre aligha van példa keresztény uralkodóházak történeté-

114. l. Ez idézett helyen még határozottan kételkedtem a gaetai udvar értesüléseinek alaposságában; ma érzem a szükségöt annak, hogy más irányban is keressük a kérdés magyarázatát.

¹⁾ Anjoukori Dipl. Emlékek, III. k. 717. s. köv. II. Ez időtájról, október 10-től november 21-ig, Lászlónak hat, a következő két évről egy-egy újabb, magyarországi hívei részére kiadott adománylevelet ismerjük. L. id. l. 715., 722., 734. és 759. II. és Račkinál: Arkiv, VII. k. 41. s. köv. II.

²⁾ Giannone (id. m. III. k. 285. l.) elbeszéléséből ítélve, ez 1392. június havában történt. Costanza tovább is Gaetában élt, szigorú fölügyelet alatt, s 1395. végén László király erőszakolására Andrea di Capuával, Luigi Altavella gróf elsőszülöttével lépett házasságra. (Ugyanott, 289. l.)

ben. Bajazid szultán leányát akarja Lászlónak nőül adni, — talán azzal a gondolattal, hogy a Zsigmonddal folyton háborúban álló szultán segíteni fogja fiát a magyar trón elfoglalásában.¹⁾ Természetes, hogy a szultánnak tett ajánlat, bármily komoly volt, nem vezethetett eredményre; a házassági összeköttetés egy katolikus uralkodó és a török szultán leánya között minden körülmények között a lehetetlenségek sorába tartozott. De jellemző a Durazzo család erkölcsi nézeteire, egész gondolkozására, hogy e képtelen gondolat egyáltalán komoly tárgyalás alapját képezhette. A következménye pedig az volt, hogy a jobb érzésű magyar főurakat tartózkodásra intette László pártjával szemben, s ez kifejezést nyert a velencei köztársaság magatartásában is, mely a házassági alkudozások ügyét bizonyos semleges figyelemmel kísérte ugyan, de mikor László átkelése a tengeren szóba jött, kereken megtagadta ügyének támogatását.²⁾ S ez alatt Zsigmond hívei ügyesen fölhasználták a Tvartkó halála után Boszniában támadt zavarokat és Zsigmond 1394. évi boszniai hadjárata a nápolyi király pártját egy hatalmas hátvédttől fosztja meg.

Mária királynő elhunytá új erőt adott az országban lapangó forradalmi hangulatnak. Azok, a kik a trónviszály nyílt kitörésétől féltették az ország békéjét, a megözevgyült király figyelmét Johanna hercegnőre, László nővérére irányozták. A nápolyi királyleány Európa legelőkelőbb eladói közé tartozott. Származás tekintetében, mint a legrégebb uralkodóház sarja, első helyen áll a fejedelmi menyasszony-jelöltek között;

¹⁾ A török házasság tervének kérdése még nincs teljesen tisztázva. László 1392. október 18-ikán tényleg küldött követeket Bajazidhoz és a török főemberekhez, s megbízólevelében említést tesz a rokonságról kötve és a szultán között, kit bátyjának, »maiori fratri nostro« nevez. (Anjouk. Dipl. Eml. III. k. 720. s. köv. II.) A velencei köztársaságnak egy 1393. szeptember 11-ikén kelt iratából tudjuk meg, hogy a tárgyalások a László és Bajazid leánya közt létesítendő házasság felől folytak, s hogy a szultán ez ügyben ez év őszén követet küldött Lászlóhoz. (U. ott. 742. l.) A közelebbi részleteket nem ismerjük. Zsigmond csak évek múltán, a Laczkfiak forradalmának leverése után kiadott okleveleiben vesz tudomást a tervről. V. 5. Az Anjou-ház örökösei, III. k. 434. l.

²⁾ Listino, IV. k. 307. l.

a mi vagyoni helyzetét illeti, atyja, Károly király, annak idején 300,000 arany forintnyi hozományt szánt neki, és László még kiskorúsága idején esküvel igérte, hogy ha országa birtokába jut, esonkítatlanul ki fogja adni nővérének a tekintélyes apai örökséget.¹⁾ Maguk a firenzeiek, a nápolyi ház jóakaró barátai, ajánlták föl Zsigmondnál közvetítő szolgálatukat a házasság létrehozására.²⁾ Magyarországot sok rázkódtatástól kimélhetette volna meg a házassági összeköttetés Zsigmond és a nápolyi Anjou-ház között, bár a terv első percztől merésznek tűnhetett föl azok előtt, a kik tudták, micsoda gyűlölet választja el a két udvart egymástól. De csodálatosképp Zsigmond párthívei voltak a házasság leghevesebb ellenzői;³⁾ a mi annál érthetlenebb, mert a közhangulat akkor már olyan erősen nyilatkozott meg Nápolyi László mellett, hogy maguk Zsigmond olaszországi barátai sem bíztak többé uralma tartósságában.

Az a kép, melyet a Mantovába érkezett tudósítások⁴⁾ festettek Zsigmondról, s melyben úgy mutatják őt be, mint tehetetlen bábót környezete kezében, kinek az országban semmi tekintélye nincsen, túlzott lehetett, de hogy volt alapja, kitünt a nikápolyi csatavesztés után, mikor azok állottak a forradalom élére, kiket Zsigmond trónraléptétől kezdve legbiztosabb hívei közé számított. S a második nyílt lázadás — a Laczkfiaké — elnyomása semmi esetre sem sikerült volna oly gyorsan, ha László erejét nem veszi igénybe a Nápoly meghódítására indított hadjárat.

Mindaz, a mit eddig tett a nápolyi király a magyar koronáért: a helytartók, a bánok kinevezése, jószág- és czinadományok, s ismételt készülődései, hogy átkel a tengeren és személyesen áll pártja élére, ha nincsenek is teljes hiányával

az őszinteségnek, összességükben inkább csak ügyesen alkalmazott eszköznek bizonyultak hívei buzgalmának ébrentartására. Ez érthető mindaddig, míg fegyvereit a nápolyi trón kivívása veszi igénybe. De tartózkodó politikája akkor sem változik meg, midőn e célját elérte.

Az alkalom soha sem látszott oly kedvezőnek az Anjou-ház restaurációjára, mint az új század első éveiben. A nápolyi párt létjogosultsága mellett legékeesebben szól az a jelenség, hogy a magára hagyatott párt a Zsigmond hívei részéről reá mért csapások dacára is évről évre gyarapszik és Zsigmondnak mindig nagyobb erőfeszítésébe kerül a védekezés a trónját fenyegető veszély ellen. Annak bizonyossága ez, hogy a forradalmi mozgalom immár nem egyes nyughatatlan pártvezérek műve; mélyen a nemzet szívében gyökereznek annak szálai, s a hogy a keserűség gyűl a törvénysértő király ellen, a közhangulatban mindinkább terjed a várakozás annak eljövetele után, kinek lilomos zászlói Nagy-Lajos fényes korszakának visszatértét ígérnek a nemzetnek. Eddig csak egyes területek lázadásával kellett Zsigmondnak megküzdenni; a forradalom most egyszerre általánossá lesz, s a vihar, mely 1401. tavaszán elemi erővel tör ki, nemcsak szabadságától fosztja meg a királyt, de trónját is megsemmisítéssel fenyegeti.

Nápoly meghódítása már ekkor be volt fejezve és azt hihetnők, hogy Zsigmond fogsága hírére a nápolyi király bala-dék nélkül siet a megnyílt örökség elfoglalására. Hogy a magyarországi mozgalom László bebozatalára volt építve, mutatja a forradalmi kormány magatartása, mely székhelyét mind közelebb hozta a déli határ felé. László jövetelére bizton számítottak a főurak; a nápolyi király azonban most sem mozdul ki országából. Nápolyi főemberei egyikét, Pereto de Andreis trójai grófot küldi helytartóul maga helyett;¹⁾ ő maga túl-hajtott óvatossággal Velence bekegyezésétől teszi függővé be-jövetelét s addig alkudozik a signoriával, míg habozása ismét megmenti Zsigmondot a bukástól.²⁾

¹⁾ Az erről szóló közjegyzői okiratot, mely 1393. ápril 2-ikén Gaetában kelt, közli Camillo Minieri-Riccio: Saggio di Codice Diplomatico formato sulle antiche scritture dell' archivio di stato di Napoli. II. k. 33. l.

²⁾ Archivio Storico Italiano, IV. k. I. rész, 226. l.

³⁾ A mantovai követ 1395. december 16-iki jelentése Budáról, a Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottságának másolatai közt. Kivonatát l. Öváry regestái között, 131. sz. a.

⁴⁾ A mantovai követ november 27-iki jelentése u. ott; Övárynál 128. sz. a.

¹⁾ 1401. május 27-ikén Baróiban kelt kinevezési okiratának regestáját közli Rački: Arkiv, VII. k. 42. l.

²⁾ A forrásokat az 1401. év történetére l. Az Anjou-ház örökösai cz. dolgozatomban, id. h. 447. s. köv. 11.

A válság mindazonáltal csak rövid időre volt Zsigmond kiszabadításával elodázva. A bizonytalanság érzete, mely a nemzeten erőt vett, még jobban kiélezte az ellentétet a hazafiak zöme és az udvari párt főemberei között. Minél erősebb am azok hatása a közvéleményre, annál szorosabb gyűrűt vontak ezek, a maguk érdekpolitikájával, a király személye körül. Ezt a helyzetet lehetetlenség volt sokáig fentartani. Zsigmond maga érezhette ezt legjobban; hiszen életének későbbi folyása eléggé megmutatta, hogy volt benne képesség és akarat az események tanulságainak levonására. Majdnem resignatio számba megy, hogy alig szabadul ki fogságából, minden igyekezetét az atyai örökség, Csehország megszerzésére fordítja, s hogy céljai elérésére a Habsburgok hozzájárulását biztosítsa, a velük kötött szövetségben Albert osztrák herczegre ruházza a magyar trónutódlás jogát.

Az idegenbe távozó király fölött, a ki ily könnyen rendelkezik koronájáról, az egész nemzet fölháborodása mondott ítéletet. Történelmünkben páratlan jelenet, midőn a váradi székesegyházba összegyűlt főpapok és zászlós urak, élükön az ország primásával, Szent-László ereklyéi fölött megesküdtek, hogy Zsigmondot nem ismerik el többé királyuknak.¹⁾ Miként az eddigi mozgalmaknál, úgy most is László király személye képezte a központot, mely köré Zsigmond ellenségei sorakoztak. De míg az előző kísérletek szálai a dalmát-horvát területen gyökereztek, most a magyarság fészke, a Tisza vidéke képezi a forradalom központját, honnan az egész országba elterjed, s lefolyásában a vezérszerep a legtisztább magyar elemé, melynek élén az ország legelső zászlósurai az egész nemzet nevében hívják meg Lászlót a magyar trón elfoglalására.

¹⁾ Adataink ez esemény időpontját nem világítják meg eléggé. A délvidéki események folyásából következtetve, én 1402. végére vagy 1403. elejére, karácsony tájára tettem a váradi összejevetel idejét. (L. ill. dolgozatomat: A Magyar Nemzet Tört. III. k. 455—456. l.) Egy 1403. február 10-ikén Visegrádon Zsigmond neve alatt kelt bírói kiadvány azonban még Kanizsai János érsek pecsétjével van megerősítve, (A gróf Zichy-család oklevéltára, V. k. 333. l.) s így a szakításnak Zsigmond és az érsek között valmaivel később kellett bekövetkezni. A felkelő urak márczius 23-ikán már Héderfálván, Valkó vármegyében vannak.

IV.

A mily azonosak voltak IX. Bonifác és László érdekei Nápoly visszahódításában, ép oly ellentétes szempontok irányították mindkettő politikáját a magyar trónkövetelés kérdésének mérlegelésénél. A pápák a magyar trón kérdését soha sem tekintették az ország kizárólagos belfügyének; legkevésbé volt az Bonifác pápa szemében az egyházszakadás idején, midőn az egyház jövője a világi hatalmaknak a két pápával szemközt elfoglalt magatartásától függött s minden változás az egész keresztény világ egyensúlyának megbomlását vonhatta maga után. Habár Magyarországnak nem is jutott döntő szerep az egyházszakadás megszüntetésére irányuló nemzetközi actióban, a Rómában székelő pápák állásának szilárdulásához sokban hozzájárult, hogy a magyar korona a szakadás első évétől kezdve határozottan a római kúria mellett foglalt állást. Ha az avignoni pápáknak mélyebben gyökerező összeköttetései lehetnek is hazánkban, mint a hogy azt a maig is ismeretes adatokból konstatálhatnók,¹⁾ a nemzet zöme és a hivatalos tényezők pártállásáról semmi kétség nem lehetett. Annyival nagyobb jelentőséggel bírt ez IX. Bonifácra, minél nagyobb volt az obedientia kérdésében a német birodalomban az ingadozás.

László trónrajutása ebből a szempontból semmi aggodalmat nem kelthetett volna föl a kúriában. De a kérdésnek más bonyodalmi voltak. A szoros családi köteléknél fogva, mely Zsigmondot bátyjához, Venczel római királyhoz fűzte, Zsigmond támogatása úgyszólván az egyedüli biztosítékul szolgált Bonifácznak a római birodalom fejéhez kötött várakozásai teljesülésére. A középkori világrend kifolyásaként a római császárra, a kereszténység világi fejére várakozott a föladat, hogy

¹⁾ Áldásy Antal «A nyugati nagy egyházszakadás története» című művében (Budapest, 1896.) VI. Orbán pápa idejéből erre vonatkozólag már felsorol néhány adatot. A IX. Bonifácztól fennmaradt bullákban szintén találunk vonatkozásokat. L. IX. Bonifác pápa bullái (Vatikáni Magyar Oktmánytár, I. sorozat, III. és IV. k.) I. k. 101. l. II. k. 103. l.

ítéletet mondjon a keresztény világ legfontosabb kérdésében. Igaz, hogy a császári hatalom már ekkor képtelen önmagából meríteni erőt a nagy föladatra s a keresztény társadalom közvéleménye, mint Gregorovius mondja,¹⁾ még nem jutott el az öntudat ama fokára, hogy sikeresen támogathatta volna a császárt világtörténelmi küldetése betöltésében. Kétségtelen az is, hogy Venczel nem volt az az ember, a ki ezt az öntudatot a társadalomban fölkelthette volna; hiszen saját érdekeivel szemben is közömbös volt mindvégig s indolentiája még abban is meggátolta, hogy a császári koronázás formásával megszerezze méltóságához a hagyományos szentesítést. A szakadással szemközt elfoglalt magatartását mégis az egész keresztény világ feszült figyelemmel kíséri, s majdnem döntő szerep jut számára a cessio kérdésében, melynek útján az egyházi és világi tekintélyek az egység helyreállítását remélik.

Franziáországnak sikerült a XIV. század utolsó éveiben megnyerni Venczelt annak az eszmének, hogy mind a két pápát igyekezzenek kölcsönösen lemondásra bírni s aztán zárják ki őket az új választásból.²⁾ Bonifác megdöbbenését fokozta az a gyanu, hogy Zsigmond be van avatva bátyja tervébe és csatlakozni fog annak kivételéhez. VI. Károly egy időre tényleg elszakadt XIII. Benedek obedienciájától, de rövid idő múlva visszatért hozzá, és sem Venczel, sem Zsigmond nem követték a római kúriával szemközt a példát, melynek hatását a franczia király maga rontotta le meghátrálásával. Sőt az avignoni pápa részéről tett kecségtető ajánlatok sem voltak képesek a magyar királyt IX. Bonifác pártjáról elvonni.³⁾ Zsigmond a trónját környező veszélyek között bizonyára tudta, mit cselekszik, midőn Bonifác állhatatos hívének mutatta magát, nem véve tudomást a nápolyi királyságban vetélytársának nyújtott támoga-

¹⁾ Geschichte der Stadt Rom, VI. k. 546. l.

²⁾ A kísérlet Franziáország részéről erre nézve már 1396. tavaszán megindult, de határozott megállapodás csak VI. Károly és Venczel rheimsi találkozásánál 1398. márczius 24-ikén jött létre. V. ö. Hefele, Conciliengeschichte, VI. k. 851. l.

³⁾ Erre vonatkozólag, értesülésem szerint, Steinherr Sámuel osztrák történetíró birtokában vannak a bécsi állami levéltárból merített igen fontos adatok, melyek közlését rövid idő alatt várhatjuk.

tásról. S az a tekintet, hogy Zsigmondot és általa a római királyt hívei között megtarthassa, döntővé vált Bonifác pápának a magyarországi trónviszály kérdésével szemközt ez ideig folytatott politikájában.

Bonifác nem hunyhatott szemet pártfogoltjának magyarországi trónigényei fölött, de nem is nyujthatta hozzá azt a segítséget, melyben a nápolyi korona visszaszerzésére irányuló törekvéseit részesítette. Az egyedüli lépés, melyet eddig érdekében tett, abban állott, hogy 1394. nyarán, mikor az ellenpápa által Nápolyban szított forradalom elfojtására keresztesháborút hirdetett, nuntiust küldött Bosznia, Dalmácia és Horvátország területére, kinek meghagyta, hogy a tartományokban is hirdesse ki a keresztet. De ez csak hallgatólagos tudomásvétel volt arról a helyzetről, hogy a magyar korona e déli tartományai lakosságának zöme Lászlóhoz szított érzelmeivel.¹⁾ A kúria előrelátó politikájában rejtett a főoka annak, hogy László mostanig a magyarországi események távoli szemlélője maradt. A német birodalomban kitört trónviszály ingatja meg először Bonifác számításait. A pápának nincs része Venczel megbuktatásában, de mikor az ellenkirály, a pfalzi Ruprecht helyzete a birodalomban erősödni kezd, gondolkodóba esik s a két római király közül annak támogatását határozza el, a ki előbb jelenik meg pápai széke előtt, hogy magát általa császárrá koronáztassa. A császári koronázás kérdésére Bonifác nagy súlyt fektetett. Az adott viszonyok között rendkívül nagy erkölcsi fölényt ígért számára Avignonnal szemközt, ha arra hivatkozhatik, hogy a kereszténység világi feje az ő kezéből kapta meg Nagy-Károly koronáját. Arra is számíthatott, épen a németországi válság idején, hogy az általa megkoronázott császár a cessio kérdésében nem fog ellene fordulni.

¹⁾ Az 1394. június 3-ikán kelt apostoli levelet — mely Lászlóról névszerint meg sem emlékezik — tévesen hoztam id. munkámban (A Magyar Nemzet Története, III. k. 417. l.) Zsigmond 1394-iki boszniai hadjáratával összefüggésbe. Ép ily tévedés volt részemről ez adat jelentőségének mérlegelésénél Lászlót az ellenpápa hívei közé számítani. Ez a tévedés annak tulajdonítható, hogy mikor e művet írtam, nem terjeszkedhettem ki eléggé a kérdés külügyi részleteinek tanulmányozására.

De a koronázás ügye szoros összefüggésben áll az olaszországi helyzettel. Az út Rómába Milanón át vezet; ez az első állomás, a hol a leendő császár fejére teszik a vaskoronát. Lombardia fővárosában pedig Gian-Galeazzo Visconti volt az úr, Olaszország leghatalmasabb és legveszedelmesebb fejedelme, igazi mintaképe a renaissance-kori olasz zsarnokoknak.¹⁾ Milano első hercege, ki árulás és gyilkosság által jutott atyái örökségének osztatlan birtokába, Közép-Olaszország meghódítását tűzte ki életcéljául és a Venczeltől pénzen megvásárolt hercegi méltóságot úgy tekintette, mint első lépcsőfokot a királyi trónhoz. Hódításai egyaránt veszélyessé tették Firenzére és a pápára, de a német fejedelmek is rossz szemmel nézték terjeszkedéseit. Ruprecht király hívei nem a legutolsó helyre tették Venczel bűnei lajstromában Visconti herceggé tételét, melylyel a római király mintegy szentesítette a birodalom régi olaszországi birtokainak elidegenítését. A Luxemburgok pártfogoltjának területén Ruprecht csak fegyverrel törhetett utat magának. A firenzei köztársaság, mely az új német királyban természetes szövetségest látott veszélyes szomszédja ellen, minden erejével azon dolgozott, hogy a pápát és a nápolyi királyt szövetkezésre bírva, egyesült erővel lehetővé tegye Ruprecht bejövételét.²⁾ László személye s általa közvetve a magyar trónviszály kérdése itt lép először érintkezésbe a német birodalom válságával és az ezzel szemközt folytatott pápai politikával. Bonifác pápa már 1401 tavaszán pontonként szövegezte a föltételeket, melyek mellett Ruprecht megválasztását elismerni s őt császárrá koronázni hajlandó.³⁾ De a fegyveres szövetkezés eszméjét csak László támogatásával vélte keresztülvihetőnek. László pedig nem nagy hajlandóságot mutatott a ligába való belépésre; fegyvereinek elég dolga volt a pápa világi birtokain, hol a Colonnák és Bentivogliók lázadása ellen

évek óta kellett Bonifácot megvédenie.⁴⁾ A firenzeiek hasztalan ajánlottak házasságot László és Ruprecht király kiskorú leánya, Erzsébet között.⁵⁾ Úgy látszik, Bonifác sem bízott teljesen Ruprecht érzelmeiben; az új király közel rokonságban állott a francia királyi házzal, s attól lehetett tartani, hogy a cessio kérdésében Franciaország politikájához szegődik.⁶⁾ A tárgyalások Bonifác és Ruprecht között nem voltak képesek a pápát ez irányban megnyugtatóni. Ez alatt Visconti, a ki nagyon jól tudta, hogy kezében tartja az olasz út kulcsát, kijelentette, hogy csak Venczel és Zsigmondot bocsátja be a császári koronázásra.⁷⁾

Abból a szempontból, hogy a ki előbb jön Italiába, azé a császári korona, Venczel király — a Visconti barátságára támaszkodva — határozott előnyben állott Ruprecht fölött. De a Luxemburgok között a régi viszály újult erővel tör ki a németországi válság idején. Zsigmond a zavaros helyzetet bátyja rovására igyekezett kiaknázni, s egészen kezébe akarta ragadni Csehország kormányát.⁸⁾ Ez a testvérietlen, önző politika már 1402. tavaszán megingatta a pápa bizalmát a magyar király irányában; márczius elején, mikor Zsigmond követei a császári út kérdésében Rómában jártak, a pápa nagyon kevés kimélettel nyilatkozott a két testvér felől, a kik egymással civődnek akkor, midőn közös erővel kellett volna házuk bukását föltartóztatni.⁹⁾ A Luxemburg ház egész tekintélye forgott a

¹⁾ V. ö. Gregorovius, id. m.

²⁾ Deutsche Reichstagsakten, IV. k. 357—360. ll. Bonifác a házassági terv ellen foglalt állást, azzal érvelve, hogy Ruprecht leánya még gyermek. U. ott, 434—435. ll.

³⁾ A fentebb idézett pápai követi utasításban az elismertetés egyik legfőbb föltétele, hogy Ruprecht nem megy bele a cessio kérdésének tárgyalásába.

⁴⁾ Zsigmond tárgyalásait a milanoi herceggel l. Deutsche Reichstagsakten, V. k. 188—192. ll.

⁵⁾ A Deutsche Reichstagsakten V. kötete a viszály s főleg Venczel elfogatásának történetére is rendkívül érdekes okiratokat tartalmaz.

⁶⁾ Francesco di Carrara Rómában tartózkodó megbízottai írják uruknak márczius 3-ikán, hogy Zsigmond követe még nem tudott bejutni a pápához, a ki sem Zsigmondról, sem Venczelről nem sokat látszik tartani, »parvam extimationem facit, imo de ambobus trifatur«. Deutsche Reichstagsakten, IV. k. 74. l.

¹⁾ Jellemzését l. Gregoroviusnál, id. m. VI. k. 546—548. l.

²⁾ Az erre vonatkozó tárgyalások iratait l. a Deutsche Reichstagsakten IV. és V. kötetében. V. ö. Erler, id. m.

³⁾ 1401. márczius 25-iki utasításai Ruprechtnek küldött követé számára (Deutsche Reichstagsakten, IV. k. 22. l.) határozottan kiemelik, mily nehéz a pápának a kérdésben a magyar király ellenére dönteni.

kockán. A testvérharcz a politikai belátás teljes hiányáról tett tanúságot s a császári korona nimbusa ellen határozott merényletnek tünt föl minden komoly politikus előtt Zsigmond terve, a ki fogoly bátyját őrizet alatt készült Rómába vinni hogy ott császárrá koronáztassa.

A liga ekkor sem jött létre és Ruprecht király, a ki a saját erejében bizakodva útnak indult, a milánói határon csatát veszítve, kudarczezal volt kénytelen visszafordulni. De Venczel és Zsigmond készülődéseit senki sem vette többé komolyan. Elejtve Venczel római királyságát, Bonifácznak Zsigmondtól sincs többé mit várnia. Még a magyar forradalom nyílt kitörése előtt, 1402. augusztus havában tárgyalásokba bocsátkozik László magyarországi párthíveivel, meghallgatja terveiket és László nevében bocsánatot ígér mindazoknak, a kiknek részük van Kis-Károly meggyilkolásában, ha Zsigmondot elhagyják és a nápolyi királyhoz csatlakoznak.¹⁾

Ez határozott állásfoglalás László mellett, a ki Velenceze semlegessége felől is biztosítva,²⁾ már egy hónappal előbb elküldte Loyso Aldemarisot, hű admirálját, helytartóját Dalmáciába.³⁾ A pápai politika megfordulását még erősebbé teszi

¹⁾ Francesco di Carrara 1402. szeptember 2-ikán Padovából a következő szavakkal ad hirt e fontos esemény felől: »Ultra de ço ve signifieo, chel re Ladislao e per havere el regname de Hungaria, e li baroni e principi de quello regname ha mandato a offerir ge el regname, e pregarlo chel se voya fare a Zara, e li metere la seça soa, ove tuti li baroni e principi del regname vegnira a çurage ne le mane de esser fidele e obediente, E quilli che foreno caxone de la morte del re Karlo, sono commissi e metudi ne le mane del papa, el quale ge ha promesso, chel re Ladislao non piglera mai vendeta de quilli, a li quale lo re da mo ha perdonato.« Deutsche Reichstagsakten, V. k. 407. l. Ez idézet egyáltalán bizonyítékul szolgál id. művemnek különben ritka jóindulatú ismertetőjével, Karácsonyi Jánossal szemközt (Katholikus Szemle, 1896. évf. 855. l.) a mellett, hogy a pápa nemcsak nem várta be László királyltyá választását, de jóval a forradalom nyílt kitörése előtt működésbe lépett érdekében.

²⁾ Velenceze politikájára a magyar trónkövetelés kérdésében nem terjeszkedem ki, miután azt Szalay József »Nápolyi László trónkövetelése és Velenceze« (Századok, 1882. évf.) cz. dolgozatában a Listine IV. és V. kötetének adatai alapján lehető teljesen megvilágítottá.

³⁾ Az 1402. június 17-ikén kelt kinevezési okiratot l. Listine, IV. k. 463. l. A következő év első heteiből ismét egész sorozatát bírjuk László

Viscontinak augusztus 30-ikán váratlanul bekövetkezett halála. A fordulat hatása félreismerhetetlen módon nyilvánul a papság magatartásán. Az 1403-iki mozgalmat nem szabad pápi forradalomnak tekintenünk, de kétségtelen, hogy úgy kitörésében, mint lefolyásában nagy szerepe van a magyar clerusnak. De míg az országban a papok a szentek ereklyéivel, templomi körmenetekben hordozzák körül László király lobogóit, ezzel hirdetve, hogy az egyház, a törvényes hatalom legerősebb támasza, elfordult a korona viselőjétől, addig maga a kúria csak lépésről lépésre vallja be új politikáját.

Mindaz, a mit a pápa Lászlóért tesz, jó ideig még mindig a színpalak mögött történik. 1403. január 19-én Bonifác Upori István személyében olyan főpapot helyez az erdélyi püspöki székbe, a ki László király legerősebb hívei közé tartozik; de a szabályszerű értesítést még megküldi Zsigmondnak.¹⁾ Márczius elején újabb főpapi kinevezéssel nyilvánítja László iránt táplált érzelmeit: a veszprémi széket a Horváti-párt egykori főemberével, Liskai Györggyel tölti be, a ki pártja leveretése után, boszniai püspökségétől megfosztva, László udvarában élt.²⁾ Erről a kinevezésről már nem ment bulla Zsigmondnak, de Lászlónak sem; a kúria tudomást vett Zsigmond detronizálásáról, de nem vágott eleje László királyltyá választásának, hanem egész helyes fölfogással megüresedettnek tekintette a magyar trónt. Az első értesítést magyar egyházi ügyben ápril közepén kapja László, mikor a pápa Zsigmond régi hívét, Andráis spalatói érseket elmozdítja, idegen székbe helyezi át, és egy nápolyi származású ferenczrendi szerzetest nevez ki Spalato érsekévé;³⁾ László azonban még e bullában is csak mint Jeruzsálem és Szicília királya szerepel. S így nevezi őt az ápril 23-iki nagyfontosságú apostoli levél is, melyben Bonifác pápa — még mindig gondosan kerülve Magyar-

magyarországi adományleveleinek. l. Rački, id. m.: (Arkiv, V. k. 356. és 365. ll., VII. k. 43. s. köv. ll.) és Óvári Lipót, Nápolyi Anjoukori kutatások, (Századok, 1879. évf. 220. s. köv. ll.)

¹⁾ Vatikáni Magyar Okirattár, I. sor. IV. k. 498. l.

²⁾ A márczius 9-én kelt bulla n. ott, 509. l.

³⁾ Bonifác ápril 18-iki bullája n. ott, 516. l. Mind e kinevezésekről l. Fraknoi. A magyar királyi kegyúri jog. 88. l.

ország megnevezését — »országai visszaszerzésére« irányuló hadjáratához segítségül neki adományozza a nápolyi királyság három évi egyházi tizedét.¹⁾

László király ez év második havában ülte menyegzőjét Máriaival, János ciprusi király testvérével. Ez a házasság, melyet Bonifác pápa hozott létre,²⁾ nem elégítette ki az anyagi szempontból hozzá fűzött várakozásokat. A menyasszonnyal kikötött 130,000 arany forintnyi hozományból az esküvőnél készpénzben csak hétezeret fizettek és tízezer forintot fűszerekben és egyéb árucikkekben adtak ki, augusztusra ígérve a fennmaradó összeg kifizetését.³⁾ A nápolyi kincstárt pedig meglehetősen kimerítették a pápa érdekében viselt közép-olaszországi hadjáratok költségei. A pénzhiány egyik oka lehetett László késedelmezésének; ezen a bajon akart Bonifác a pápai tized átengedésével segíteni, de a tized behajtásához idő kellett. Rómában is újból megakadás áll be a dolgok folyásában. Zsigmond már kezdi kivonni hadierőjét Csehországból; barátai már több helyen sikereket vívnak ki,⁴⁾ midőn június 1-én Bonifác pápa nyilvános consistoriumban ünnepiesen elismerte László jogát a magyar koronára, és a nápolyi ház kipróbált barátját, a hatalmas Angelo Acciajoli bíbornokot pápai követül küldte Magyarországra, hogy az apostoli szék teljes tekintélyével lépjen föl László érdekében.⁵⁾

V.

Hogy László oly későn szánta el magát a bejövételre, annak oka mostanig első sorban kétségtelenül a kúria halogató politikájában rejlik. A mily érthetetlen volt ezentúl, a pápa

¹⁾ Regestáját I. Vatikáni Magyar Okirattár, I. sor, IV. k. 518. l.

²⁾ Giannone, id. m. III. k. 291. l.

³⁾ Minieri-Riccio, id. m. 38. l.

⁴⁾ Az Anjou-ház és örökösei, id. h. 458. s. köv. II.

⁵⁾ Vatikáni Magyar Okirattár, I. sor, IV. k. 531. s. köv. II., hol az Acciajoli legatusi hatáskörét szabályozó összes pápai bullák közöltetnek. Magát a legatio iratait Gregorovius útmutatása nyomán (Briefe aus der »Corrispondenza Acciajoli« in der Laurenziana in Florenz, id. h.) a firenzei állami levéltárban és a Ricasoli főnemesi család levéltárában kellene nyomonznunk.

nyílt támogatásának kibírdetése után, a habozás oly kérdésben, melynek minden sikere a gyors és határozott föllépéstől függ, ép oly világosan állanak előttünk annak hátrányos következményei. Egy hónap mult el a júniusi consistorium óta és László még mindig nápolyi királyságában van, bárha egyre sürűbben érkeznek a sürgetések Magyarországból. Baroliban június végén a nápolyi és magyar urak fényes gyülekezete fogadja Lászlót és nővérét, Johannát, a kinek Vilmos osztrák herczeggel készülő frigye arra volt hivatva, hogy meggyöngítse a Habsburg-Luxemburg szövetséget és a nyugati határszélét biztossá tegye László számára. De csak július 17-ikén szállott a király hajóra és két nappal később érkezett Zarába, hol az összegyűlt magyar és bosnyák urak s a dalmata városi polgárság nagy ünnepséggel fogadták Magyarország leendő királyát.¹⁾

Zsigmond párthívei azonban ekkorra már a végsőig megfeszítették erejüket, hogy a forradalom terjedésének útját állják. Az ő helyzetük nagyon is világos volt: mindenáron meg kellett akadályozniok uruk bukását, mely az ő teljes bukásukat is jelentette volna. Főadatukat sokban megkönnyítette László eddigi késedelmezése. De a forradalom kudarcának mégsem ez volt a közvetlen oka, hanem az a csalódás, melyet László és a forradalmi kormány első személyes találkozása mindkét félre hozott.

Kanizsai János, az ország primása, Bubek Detre, a Zsigmond által méltóságától megfosztott nádor, Szepesi János kalocsai érsek, a nyitrai, győri, veszprémi, zágrábi püspökök s a főurak, kik a forradalmi kormány képviselőiben Zarába érkeztek, abban a reményben siettek a király üdvözlésére, hogy haladéktalanul áttra kelnek vele és viszik Székes-Fejervárra, a koronázásra. De László azt követelte, hogy még Zarában koronázzák királylyá; egy régebbi ígéretre hivatkozott, a mit pártbívei akkor tehettek, a mikor csak Dalmáciában érezhették magukat biztonságban.

E követeléssel a király elárulta, hogy a nemzet legszentebb hagyományai idegenek előtt; s a tanácskozásokban, mik e nehéz kérdés fölött napckig folytak, kétségkívül előtérbe

¹⁾ Az Anjou-ház és örökösei, id. h. III. k. 460. l.

lépett erőszakos, kiméletlen természete. Maga az a körülmény, hogy a tanácsban László kísérete is részt vett — nápolyi és ciprusi főurak,¹⁾ hazánkra teljesen idegen elem — semmiképp sem lehetett alkalmas, hogy a hatalmukra feltékeny, büszke magyar főurakban a lelkesedést fokozza új királyuk személye iránt.

Zárában, a kis San-Chrysogono templomban — melynek sírboltja 16 évvel azelőtt Erzsébet királyné holttestének rejtékéül szolgált — aug. 5-ikén idegen koronával, a hagyományos szertartások mellőzésével koronázták Lászlót Magyarország királyává.²⁾ A nagy politikai hiba megtörtént s a koronázás épen az ellenkezőjét eredményezte annak, a mit László tőle remélt. S mialatt az országban Zsigmond fegyvereinek diadala leverte a forradalmat s kettévágja az összeköttetést a délvidek és a tiszai részek között, a Zárában veszteglő László királyon megmagyarázhatatlan csüggedés vesz erőt: mintha balsejtelem tartaná vissza az úttól, mely atyját tizenhét év előtt a végső katasztrófába vezette. A dalmát városokkal is viszályba keveredik: nem érti meg feltékenységüket, melylyel ellenzik, hogy hadai számára erődöket építsen falaikon belül.³⁾ Követeket küld Rómába Bonifácshoz, hogy tanácsát és segítségét kérje a nehéz helyzetben. De ekkor már hasztalan minden igyekezete. Ugyanazon a napon, a melyen a megbízólevelet kiadhatja követei számára,⁴⁾ 1403. október 8-ikán hirdeti ki Zsigmond király budavári palotájából a bocsánatot mindazoknak, a kik a fegyvert leteszik és hűségére visszatérnek.

Ezalatt Nápolyban is zavarok törnek ki. Anjou Lajos titkon lappangó pártjának néhány főembere összeesküvést szervez az ellenkirály visszahelyezése érdekében. A mozgalmak

¹⁾ V. 3. id. m. III. k. 460. l.

²⁾ Ez alkalomból Velencéhez intézett levelét L. Listine. IV. kötet 479. l. László egyik jelen volt titkára, kinek a július 9. és 31-ike közt Zárában történtek rendkívül eleven leírását köszönhetjük, azt írja még a koronázás előtt: »sonsi coronati in Camaldoli in Belletri ai miei giorni con più sollemnitate, che non sia questa«. Vatikáni Magyar Okirattár. id. h. 615. l.

³⁾ Lucius, *Memorie di Trau* (Schwandtner, *Scriptores Regni Hungariae*, III. k. 426. s. köv. II.) és Öváry id. közleménye (Századok, 1879. évf. 222. l.)

⁴⁾ Eredetije a bécsi állami levéltárban.

a Sanseverino grófok is, a nápolyi királyság leghatalmasabb főurai, be vannak avatva.¹⁾ II. Lajos ekkor már rég lemondott a reményről, hogy a nápolyi koronát visszaszerezze; pártfogója, az avignoni pápa, napról napra vesztett hatalmából: ő maga meglehetősen szorult anyagi viszonyok között élt a Provenceben. Ha érdekében új mozgalom támadt Nápolyban, annak háta mögött erős szövetségeseeknek kellett állaniok. S ismerve a mesteri ügyességet, melyet Zsigmond a diplomáciai bonyodalmak előidőzésében tanúsított, föl kell vetnünk a kérdést, nem az ő keze működött-e a László király ellen szított összeesküvésben? Tudjuk, hogy Zsigmond és Lajos között régi, húszéves baráti szövetség állott fenn;²⁾ említettük fentebb azon erőfeszítéseket, melyekkel XIII. Benedek hívei a magyar királyt az elmúlt század utolsó éveiben az avignoni pápa pártjára vonni megkísérték.³⁾ Bonifác pápa állásfoglalása László mellett méltán hívta ki ellene Zsigmond bosszúját: s ha a provencei Anjou sikeresül Nápoly trónjára visszahelyezni, ez nemcsak Zsigmond vetélytársát fosztja meg a biztos talajtól, de egyúttal erős sakkhuzás Bonifác pápa ellen.⁴⁾

László a minden oldalról érkező rossz hírekre tényleg nem tehet egyebet, mint hogy haladéktalanul visszatér Nápolyba, felesége rokonát, a ciprusi királyi házból származó Lusignan János beiruti herezeget hagyva Zárában helytartójául.

A magyarországi forradalom teljes leverése még sok gondot okoz Zsigmondnak és vezéreinek, annak daczára, hogy a Kanizsaiak, Bubek és a leghatalmasabb forradalmi vezérek, László távozását is alig várva be, letették a hűség esküt a törvényes király kezeibe.⁵⁾ A lilomos zászló iránt a lelkesedés sokkal mélyebb gyökereket vet a szívekben, hogysen a leg-

¹⁾ Leo. id. m. IV. k. 695. l.

²⁾ Az erre vonatkozó okleveles adatokat lásd Anjoukori Diplomata-Emlékek, III. k. 677. l. és Geleisch-Thallóczy, Raguzai oklevéltár, 111. és 114. ll.

³⁾ L. a 22. l. 7. jegyzetét.

⁴⁾ Fölvilágosítást ez irányban a provencei Anjou-ház levéltárának adatai nyújthatnának, melyek a párisi nemzeti levéltárban őriztetnek. L. *État sommaire par séries des documents conservés aux archives nationales* (Páris, 1891.) 182. és 366. ll.

⁵⁾ Az Anjou-ház örökösai, id. h. III. k. 463. l.

erősebb rendszabályokkal is ki lehetett volna azt egyszerre irtani. A forradalom leverése után évek mulva is van még viszhangja László király nevének; de ez a viszhang mindig gyöngébb lesz s az időnkint meg-megújuló kísérletet pártjának fölélesztésére Zsigmondnak mind kevesebb erőfeszítésbe kerül elnyomni.¹⁾ A dolgok rendjének ily fordulatában nagy része van a Zsigmond király magaviseletében beállott változásnak. De a nápolyi király maga mondott le magyarországi aspirációjáról, midőn magyar királyságának utolsó maradványát, Zárát és partvidékét készpénzen átengedte Velenczének. Szívéhez sokkal közelebb álló eszmék fogadták az Anjou-ház utolsó férfisarját szolgálatukba. Fegyvereit nápolyi királysága gyarapítására fordítja; egymásután hódolnak meg előtte Közép-Olaszország apró államai. Néhány évvel a magyar trónöröklés kudarcza után azon az úton van, hogy egész Itáliát egyesíteni fogja koronája alatt. Célját nyíltan hirdeti, annak elérésére harcra kél eddigi támaszával, a pápasággal. Elfoglalja Rómát, és mikor az örök városba bevonul, a büszke jelszót iratja zászlajára: »Aut Caesar aut nihil!«²⁾ Úgy látszott, mintha a Caesarok szerencséje tényleg zászlai alá szegődött volna. Egész Európa reá függeszti szemeit, midőn egy rejtélyes merénylet 1414. augusztus 6-ikán, férfikora delén, 37 éves korában véget vetett világtörténelmi szereplésének.

De halála már semmi jelentőséggel nem bírt Magyarországon. A nemzet rég kibékült Zsigmonddal, a ki az élet iskolájában megszerezve az uralkodáshoz szükséges tulajdonságokat, nemcsak a belső nyugalmat állította helyre az országban, de kifelé is új fényt szerzett koronájának.

¹⁾ László Magyarországi összeköttetései vonatkozólag az 1403-iki forradalmat követő évekből L. Rački és Óváry id. közleményeit (Arkiv. VII. k. 53. s köv. II. és Századok, 1879. évf. 222—223. II.) A nápolyi király 1405. december 3-ikán még a csanádi és váci püspöki székek betöltése iránt is tesz a kúriánál előterjesztést: e tárgyban kelt irata a bécsi állami levéltárban van.

²⁾ Teodoricus de Nyem. Erlar id. kiadásában, 314. l. V. 6. Gregorius, id. m. VI. k. 576. s köv. II.

AZ

ÁRPÁDOK ÉS DALMÁCZIA.

**

MARCZALL HENRIK

I. TAGTÖL.

**

(Olvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1898. február 7-iki ülésén.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1898.